PARADOKS VREDNOSTI VODE

mag. Stanka Cerkvenik

INŠTITUT ZA JAVNE SLUŽBE

VODA JE »FONS ET ORIGO«

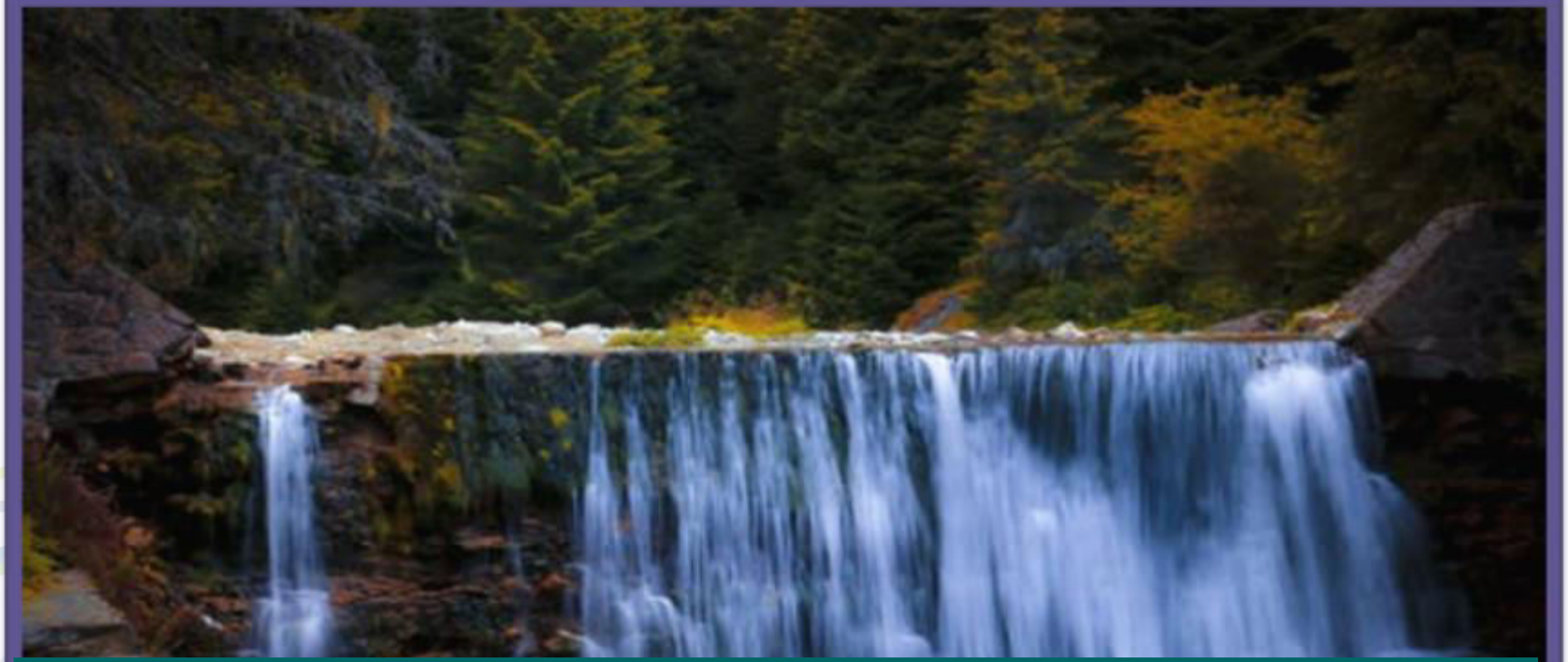

Voda je »fons et origo«, vir vsega možnega obstoja in simbolizira prvotno snov, iz katere so vse oblike prišle in v katero se bodo vrnile.

Mircea Eliade

VODA JE VIR ŽIVLJENJA

Voda je najbolj pomemben naravni vir - za življenje je potrebna vsem živim bitjem.

Na z vodo bogatih območjih so nastala prva stalna naselja in prve velike civilizacije.

Ljudje so vodo častili in z rekami, jezeri, dežjem povezovali božanstva in druge nadnaravne sile.

Hkrati so ljudje spoznavali lastnosti vodnih virov in se jih naučili uporabljati v svoj prid.

ZGODOVINA VODE JE ZGODOVINA ČLOVEŠTVA

ZGODOVINA VODE JE ZGODOVINA ČLOVEŠTVA

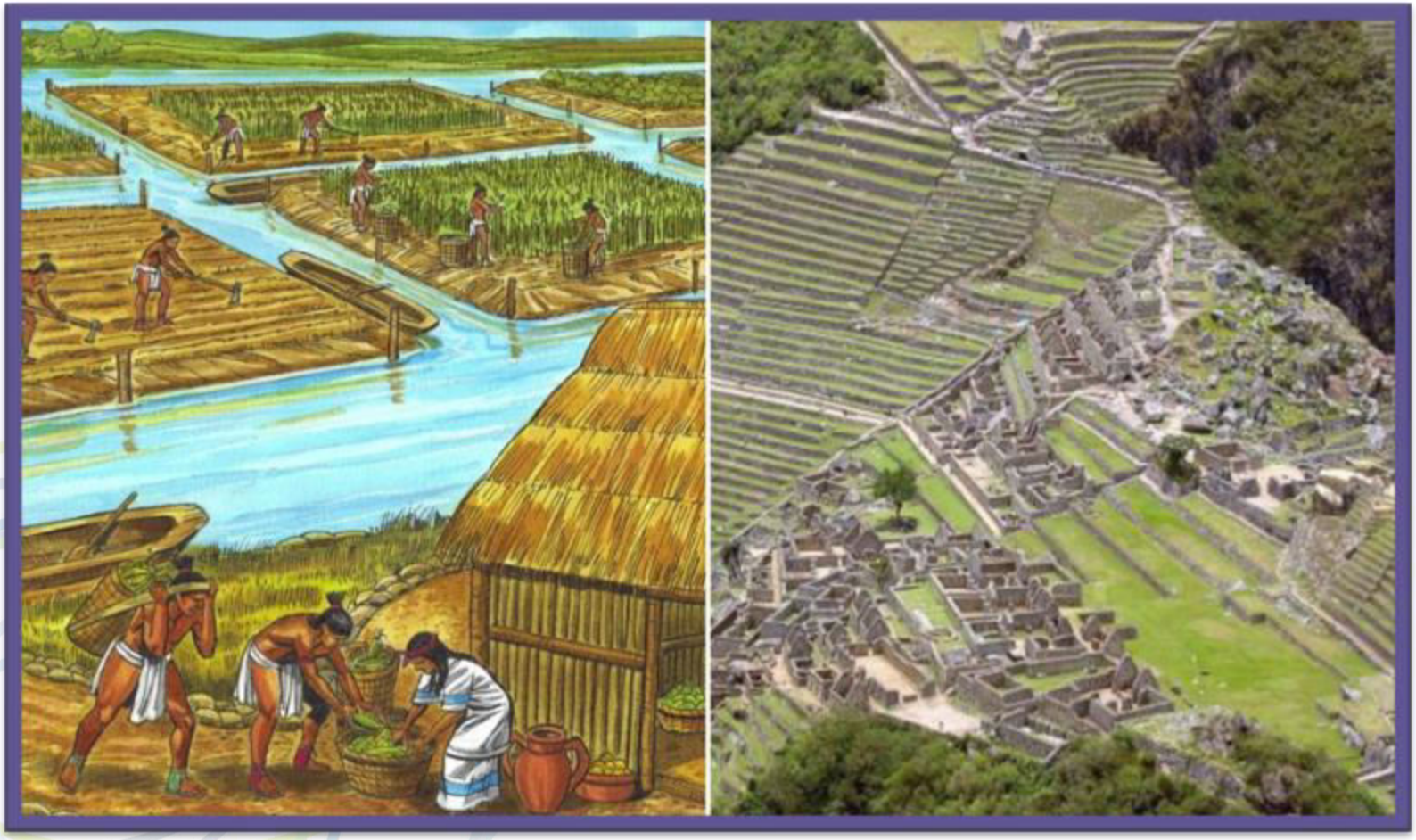

ZGODOVINA VODE JE ZGODOVINA ČLOVEŠTVA

ZGODOVINA VODE JE ZGODOVINA ČLOVEŠTVA

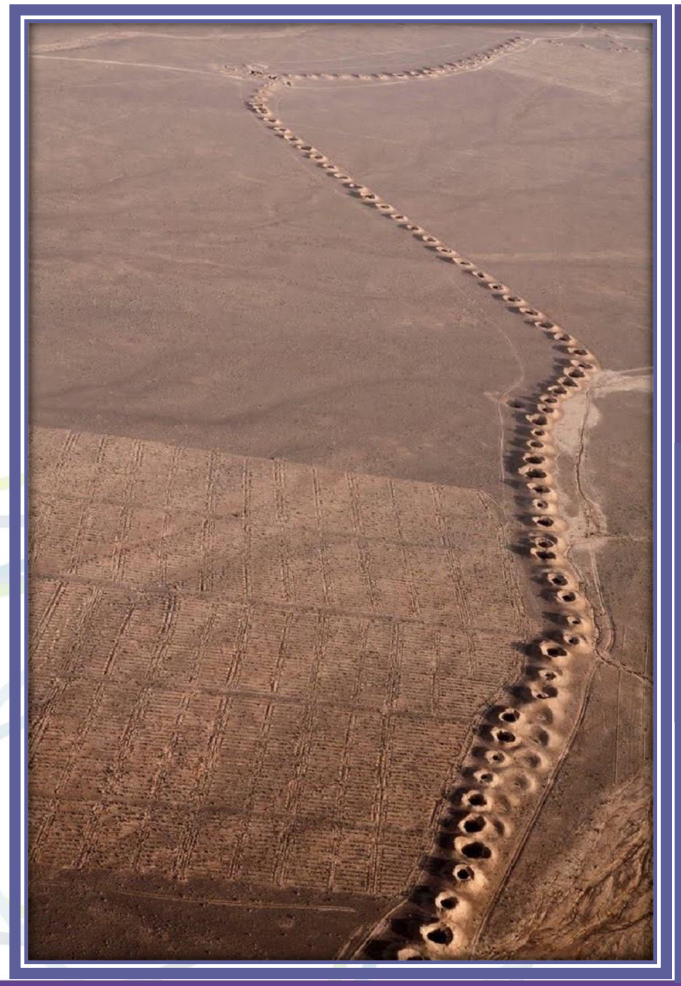

ČLOVEŠKI OBSTOJ IN DRUŽBENI RAZVOJ STA BILA VEDNO ODVISNA OD VODE

Machu Picchu

ČLOVEŠKI OBSTOJ IN DRUŽBENI RAZVOJ STA BILA VEDNO ODVISNA OD VODE

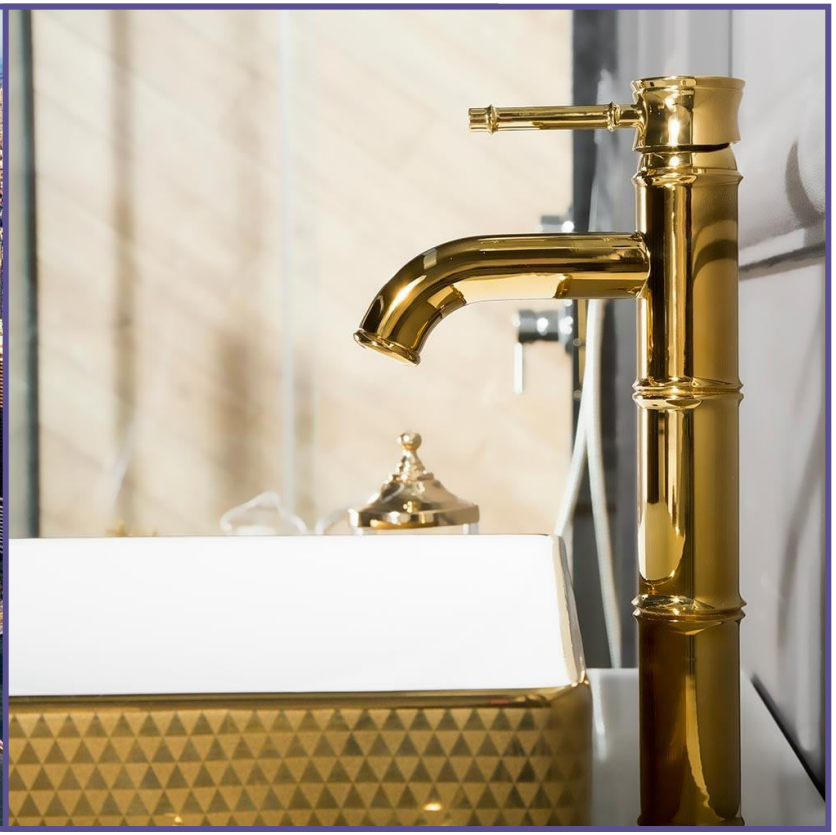

Manhattn

UMETNIŠKI POGLED NA VODO

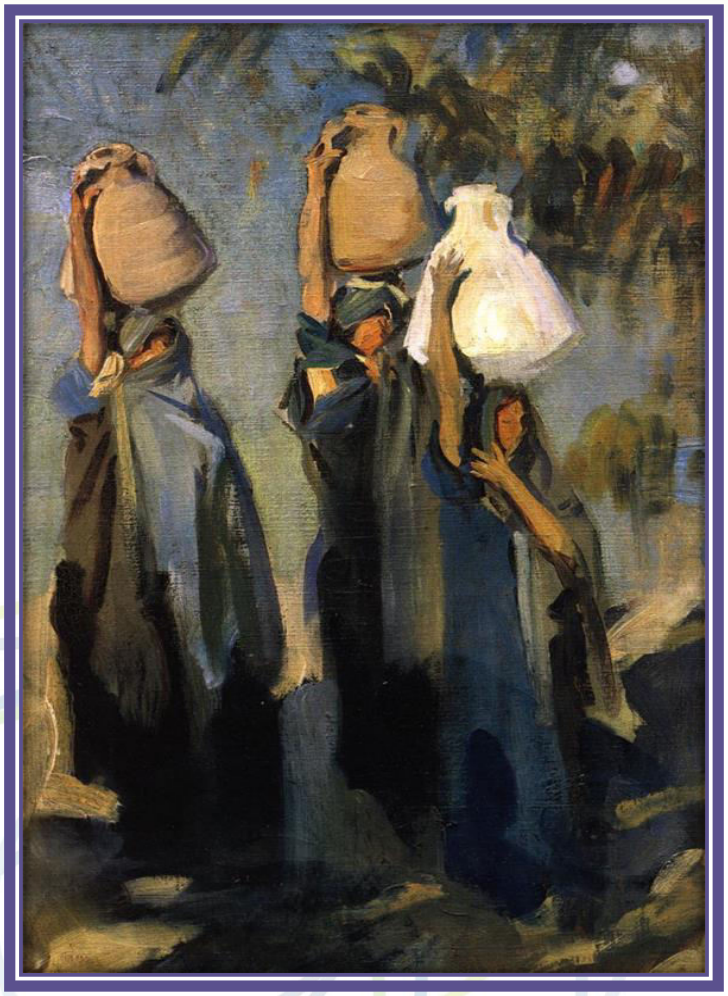

John Singer Sargent
Beduinske ženske nosijo vodo

William Frederick Yearnes
Beneška nosilka vode

UMETNIŠKI POGLED NA VODO

Vasily Perov, 1866 - Trojka

UMETNIŠKI POGLED NA VODO

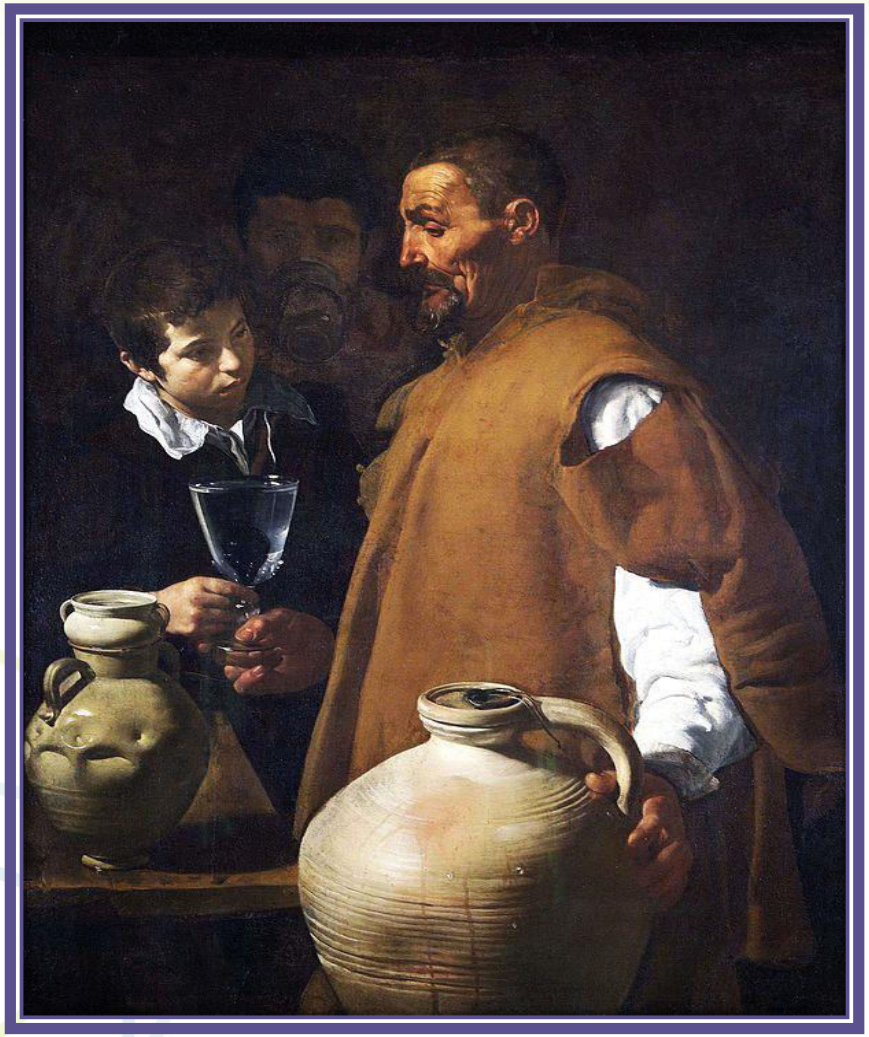

Diego Velázquez, 1623 - Prodajalec vode iz Seville

HITRI RAZVOJ TERJA DAVEK

Po industrijski revoluciji sta hitra rast prebivalstva in intenzivno izkoriščanje potrebo po vodi močno povečala.

Neodgovorno ravnanje z vodnimi viri in podnebne spremembe so privedle do situacije, ko skoraj petina svetovnega prebivalstva živi v pomanjkanju pitne vode.

ZLATA DOBA VODE SE BLIŽA KONCU!

Prepričani smo, da je voda naravno neomejena, varna in poceni – da zgolj odpremo pipo in priteče čista voda.

Njena neomejena razpoložljivost, dostopnost in cenenost so za vse nas postale povsem samoumevne.

Ob tem pa s svojim ravnanjem kažemo, da ne razumemo in ne priznavamo pomena vode za sodobni način življenja.

JE RAZLOG MORDA V TEM, DA SE NE ZAVEDAMO NJENE VREDNOSTI?

ZAKAJ CENA DIAMANTA TAKO VRTOGLAVO PRESEGA CENO VODE?

500.000 €

0,39 €

Voda je bistvena za preživetje, diamant pa je eksistenčno popolnoma nepomemben.

PARADOKS VREDNOSTI VODE IN DIAMANTOV

»Nič ni bolj koristno od vode, vendar težko, da bi lahko kaj dobili v menjavi zanjo. Nasprotno, diamant nima skoraj nobene uporabne vrednosti, a se v menjavi zanj lahko običajno dobi zelo velika količina drugih dobrin.« (Adam Smith, Wealth of Nations, 1776)

TEORIJA VREDNOSTI

VREDNOST

- **UPORABNA VREDNOST** — koristnost neke dobrine
- **MENJALNA VREDNOST** — kupna moč neke dobrine v odnosu do ostalih dobrin

»Stvari, ki imajo največjo uporabno vrednost, imajo pogosto majhno ali nimajo nikakršne menjalne vrednosti, in obratno, tiste, ki imajo največjo menjalno vrednost, imajo pogosto majhno ali nimajo nikakršne uporabne vrednosti«. (Adam Smith)

SUBJEKTIVNA TEORIJA VREDNOSTI

Subjektivna teorija vrednosti razloži ceno na trgu s padajočo mejno koristnostjo dobrine.

Nesorazmerje med ceno vode in ceno diamanta je paradoksalno le, če zelo ozko opredelimo vrednost obeh dobrin in pri tem ne upoštevamo potrošnikovega vedenja.

Prvi kozarec vode poteši najhujšo žejo, drugi popolnoma zadovolji naše potrebe, tretji pa je morda že odveč in ga zato ne cenimo.

Ker je vode v izobilju, je njena cena nizka, medtem ko nasprotno diamantov primanjkuje.

REŠITEV PARADOKSA VODE IN DIAMANTA V OKVIRU SUBJEKTIVNE TEORIJE VREDNOSTI

Diamant nima nobene posebne uporabne vrednosti, pa smo kljub temu pripravljeni plačati vrtoglave zneske za njegovo ekskluzivnost.

Cena diamanta je razumljiva samo, če njegovo vrednost opredelimo tako z instrumentalno (notranjo) kot s ceremonialno (družbeno) komponento.

Diamant je dragocen, ker nosi estetsko in statusno vrednost.

BEVERLY HILLS 9OH2O IZ VRHUNSKE KOLEKCIJE DIAMOND EDITION LUXURY COLLECTION

Diamant je simbol ekonomske moči zaradi svoje neuporabnosti.

Voda nima te vrednosti — razen če je steklenica vode vredna 100.000 $.

EKOLOŠKI VIDIK – STORITVE EKOSISTEMOV IN RAZVOJ NOVIH PRAKS

PODJETNIŠKA VREDNOST – izhaja iz uporabe vode

Podjetja pridobivajo lastninsko vrednost z uporabo vode, ki se poveča ali zmanjša glede na njihovo proizvodnjo (podjetniško tveganje), njihov odziv (upravljanje vode) in zunanje pritiske (tveganje za vodno območje).

EKONOMSKA VREDNOST – izhaja iz rabe vode za blago in storitve

Nacionalne in lokalne vlade so zainteresirane za skupno gospodarsko vrednost in obvladujejo stroške in zunanje učinke, povezane z vodo, na katere vplivajo odločitve o rabi vode.

DRUŽBENA VREDNOST – izhaja iz človekove rabe vode

Človeštvo uporablja vodo za različne namene, od osnovnih potreb in preživetja do osebnega užitka (npr. rekreacije) in gospodarske rabe.

EKOLOŠKA VREDNOST – izhaja iz hidrološkega sistema

Ekološki sistemi so vezani na vse hidrološke sisteme in zagotavljajo široko paleto storitev za družbo, hkrati pa ohranjajo naravne sisteme.

DENARNA VREDNOST → **DRUŽBENA VREDNOST**

CENA, STROŠKI IN VREDNOST VODE

Stroške določa dejanska poraba prvin.

Cena se oblikuje glede na stališče potrošnikov in skladno s cenovno politiko.

Stroški in cena se lahko vrednostno določijo. Spremembe na trgu vplivajo na to, da se stroški ter cena povečajo ali zmanjšajo.

Na **vrednost** vpliva mnenje porabnika in jo je težko vrednostno izraziti.

STROŠKI VODE

Z izrazom stroški vode razumemo vse stroške, ki so povezani s pridobivanjem, obdelavo in distribucijo vode.

Stroškovna cena vode vključuje tudi kapitalske stroške vodnih infrastrukturnih objektov in naprav ter druge upravne in splošne stroške.

CENA VODE

Cena vode je oblikovana skladno z vladnimi predpisi in opredeljena prek lokalnega izvajalca storitev oskrbe z vodo.

Cena na tej ravni je natančno določljiva na podlagi stroškov zagotavljanja oskrbe z vodo.

Poleg dejanskih stroškov lahko cena vključuje tudi pričakovane stroške in tveganja v prihodnjem obdobju.

STROŠKI IN CENA VODE

Cena vode pogosto ne odraža niti celotnih stroškov oskrbe z vodo.

Ko ljudje razmišljajo o tem, koliko plačajo za vodo, menijo, da so stroški enaki vrednosti vode.

Tako ostaja vrednost vode z gospodarskega, družbenega in naravnega vidika neprepoznana.

EKONOMSKA VREDNOST VODE

Kadar je voda na voljo v neomejenem obsegu, je v gospodarskem pogledu brez vrednosti.

Omejeno razpoložljiva voda prevzame ekonomsko vrednost, ker številni uporabniki tekmujejo za njeno uporabo.

V tržnem sistemu ekonomska vrednost vode, ki jo določa cena, služi kot vodilo za njeno alokacijo med alternativne načine uporabe, tako da se zagotavlja največja gospodarska rast.

SKUPNA EKONOMSKA VREDNOST VODE

Najvišja vrednost vode je skupna ekonomska vrednost, ki pokriva vrednosti, ki jo voda predstavlja za gospodarstvo ter tudi za družbo in naravo.

Vrednotenje vseh vidikov zahteva uporabo različnih metod vrednotenja, da se skupna vrednost vode lahko tudi denarno opredeli.

SKUPNA EKONOMSKA VREDNOST VODE

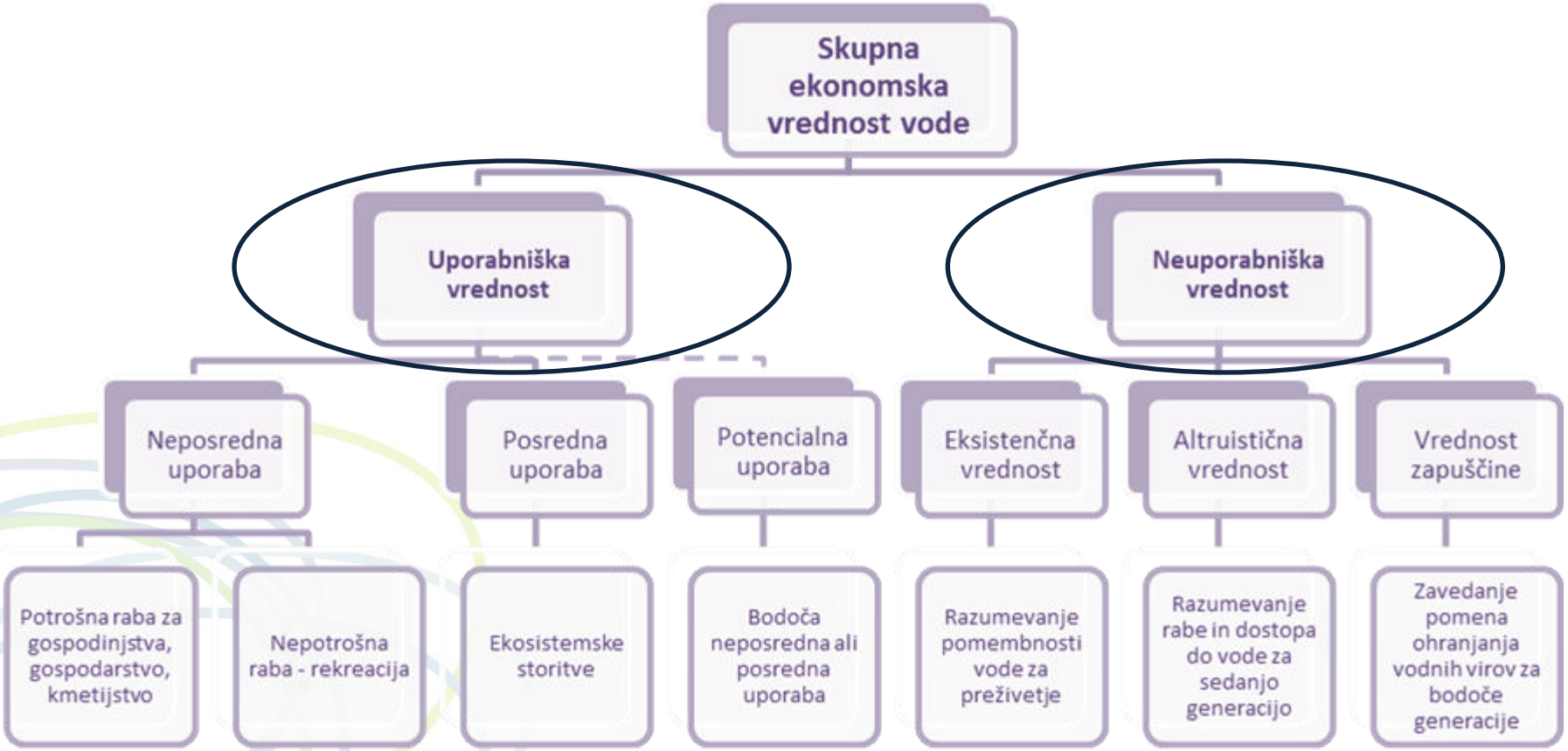

CENA VODE V PRAKSI

Cena voda vključuje stroške javne infrastrukture in zagotavljanja storitve oskrbe, voda pa je v bistvu zastonj.

Za razliko v vrednotenju ustekleničene vode in vode iz pipe ni pravega pojasnila, še manj pa, da smo za ustekleničeno različico vode pripravljeni plačati tudi do 200-krat več.

.

PRIHODNOST PITNE VODE BO PRIHODNOST ČLOVEŠTVA

»Zakaj mi odrekate vodo? Njena uporaba je skupna vsem. Narava ni ustvarila niti sonca, niti zraka in niti valov kot zasebno lastnino; to so javna darila.«

Publij Ovidij Nazon

VODA – NAJVEČJE SOCIALNO IN GOSPODARSKO TVEGANJE

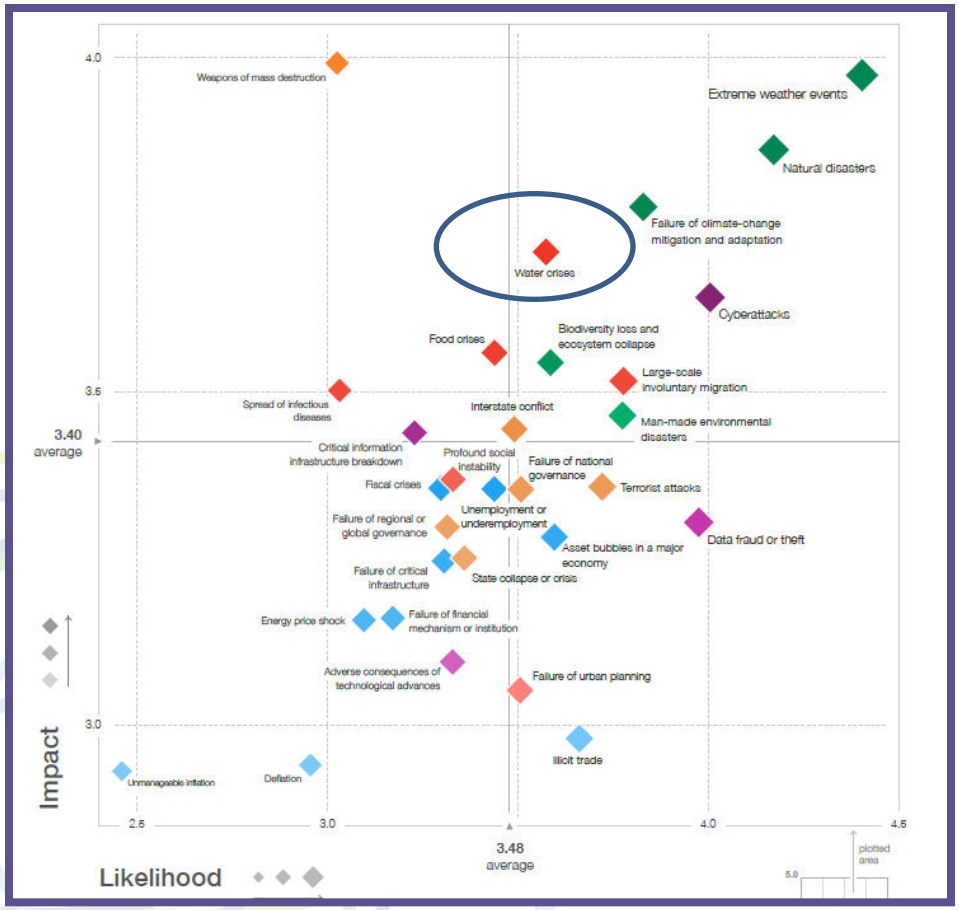

Poročilo Svetovnega gospodarskega foruma o globalnem tveganju je prepoznalo vodo kot največjo socialno in gospodarsko tveganje z vidika vpliva na svetovno gospodarstvo do leta 2025 (World Economic Forum, 2016).

MIŠLJENJE O VODI SE SPREMINJA...

»Vode ne jemljemo več kot od boga dano darilo, ampak kot dobrino, za katero je treba plačati,« in »voda bo nekega dne brez dvoma postala kot nafta.«

(dr. Isabel Al-Assar)

Oskrba s pitno vodo postaja vse bolj pereč problem, s tem pa se povečuje tudi ekonomska vrednost vode.

Voda v preteklosti obravnavana kot skupna blaginja človeštva, danes kot dobro trgovsko blago.

Privatizacija vodnih virov in storitev, ki poteka na svetovni ravni, je odprla vrata za koncept vode kot storitve.

Z VODO SE PRETEKLOST RAZKRIVA V PRIHODNOSTI, PRIHODNOST PA JE VKLJUČENA V PRETEKLOST!

Dostop do pitne vode je temeljna človekova pravica in kritični izziv za trajnostni razvoj.

- Konkurenčne zahteve po vodi so vedno večje, učinki podnebnih sprememb povečujejo izzive, povezane s kakovostjo vode in njeno razpoložljivostjo.

Zaostrene okoliščine ustvarjajo nova tveganja za podjetja, gospodarstvo, družbo in okolje.

- Zaradi vse slabših razmer v ekološkem stanju na našem planetu bo osnovna dobrina in glavni ekonomski vir postala prav voda.

Vrednost vode skozi zadnje stoletje neprestano narašča.

- Voda je v ozadju mednarodnih sporov in povod za številne vojne.

BO EKONOMSKO VREDNOTENJE POVZROČILO SPREMEMBO V ODNOSU DO VODE?

Indeks Zemlje v središče postavlja ekonomsko vrednost koristi narave, pridobljeno s pretokom številnih ekosistemskih storitev. (BBC Earth)

Z globalnega vidika je obnovitev sladke vode najvrednejša ekosistemska storitev glede na zemeljski indeks.

Brez nove sladke vode ne bo gospodarstva, zato je skupna agregatna vrednost storitev, povezanih z vodo, enakovredna svetovnemu bruto družbenemu produktu in je ocenjena na **73,48 bilijonov $.** (WCMC-UNEP, 2015).

SMO NARCISI, KO GRE ZA VODO?

Starogrški mit o Narcisu, ki v zaverovanosti v svojo podobo ni prepoznal pomembnosti vode, je danes mogoče simbolno razumeti kot egocentričnost civilizacije, in intelektualno tradicijo, ki že dolgo obvladuje družbeno znanost, da prezira meje in lastnosti narave – in vode.

»KO VODNJAK PRESUŠI, SPOZNAMO PRAVO VREDNOST VODE.«

(Benjamin Franklin)

Smo v prednosti pred našimi predniki, saj razumemo pomembnost vode in imamo znanje, da jo lahko uporabimo pametno.

Verjetno pa bo večji izziv, da oblikujemo nov pogled na vodo in ji priznamo njeno pravo vrednost.

Pri tem ne gre prezreti, da je vsa voda, ki bo kadarkoli obstajala, že tu.

Mag. Stanka Cerkvenik, univ. dipl. ekon.
strokovna direktorica

T: +386 41 821 821
E: stanka.cerkvenik@javne-sluzbe.si

INŠTITUT ZA JAVNE SLUŽBE

Slovenska cesta 56, Ljubljana
www.javne-sluzbe.si